

David Favrholt

David Cornaby Favrholt

24. APRIL 1931 – 6. DECEMBER 2012

AF FINN COLLIN

David Cornaby Favrholt blev cand. psych. fra Københavns Universitet i 1956 og magister i filosofi sammesteds i 1959; han modtog Århus Universitets Guldmedalje i 1958. Han forsvarede sin doktordisputats om Ludwig Wittgensteins *Tractatus Logico-philosophicus* i 1964 ved Københavns Universitet. Derefter tiltrådte han i 1966 et professorat i filosofi ved det nystiftede Odense Universitet og fik dermed ansvaret for opbygningen af den filosofiske uddannelse og det filosofiske institut i Odense. I 1976 indvalgte han i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Favrholtts filosofiske hovedindsats og hans filosofiske livsprojekt var at omsætte tankearven fra Niels Bohr til mere skoleret filosofi. Dette optog en gruppe begavede unge akademikere i slutningen 1950'erne. Favrholt var en af dem, andre var filosofen Peter Zinkernagel og fysikeren Aage Petersen. Kodeordet var at formulere "betingelser for beskrivelse", mere udførligt udtrykt betingelser for entydig kommunikation om en objektiv virkelighed. Dette var en problemstilling, Bohr var kommet frem til via refleksioner over betingelserne for, at vi kan erkende og præcist beskrive den ejendommelige kvantemekaniske virkelighed. Vi kan kun nærme os denne virkelighed igennem komplekse eksperimentelle forsøgsopstillinger, og disse forsøgsopstillinger må omhyggeligt inddrages i karakteristikkene af kvantefænomenerne, idet kvantefænomener udviser divergerende og komplementære egenskaber i forhold til forskellige forsøgsopstillinger.

Forsøgsopstillingerne selv må uundgåeligt beskrives i dagligsproget, og derudover i dette sprogs forfinelse i den klassiske mekaniks begreber.

Favrholdt udviklede og generaliserede nu dette synspunkt. Han udfoldede det i en teori om, at der i sproget er en kerne af sammenflettede begreber, hvis indhold og sammenhæng må respekteres, såfremt entydig kommunikation om noget som helst emne overhovedet skal være mulig. Han henviser til disse begreber som ”kernen” i vores begrebssystem. Til denne kerne hører begreber som rum, tid, bevægelse, handling, ting, krop, oplevelse og en hel mængde andre. Disse begreber henviser til hinanden, og deres sammenhæng kan artikuleres i en række sprogregler, som må overholdes, hvis entydig beskrivelse skal kunne opnås. De er lige så uomgængelige betingelser for beskrivelse som de klassiske logiske principper, såsom modsigelsesprincippet. Overtrædelse af dette princip leder som bekendt til meningsløshed, som f.eks. hvis man lige efter at have sagt, at en ting er rød, da tilføjer, at den ikke er rød: Resultatet er meningsløshed. Det samme gælder nu de mere specifikke sprogregler. Sprogreglerne kan formuleres som meget generelle udsagn om virkeligheden, og her er eksempler på sådanne:

Hvis man bevæger sig fra et sted til et andet sted, så tager det en vis tid.

Jo hurtigere man bevæger sig, des mindre tid tager det.

For enhver primitiv ting gælder det, at den befinder sig et bestemt sted til et bestemt tidspunkt.

Dette kan måske lyde trivielt, men det er netop pointen. Det, man i filosofien efterstræber ved sådanne principper, er jo netop, at man fra grundsætninger, som ingen vil bestride, kan uddrage konklusioner, som er interessante eller ligefrem kontroversielle. Og Favrholdt mente netop, at disse principper kan bruges til at gendrive forskellige velkendte filosofiske standpunkter af skepticistisk, relativistisk eller reduktivistisk art, for eksempel klassisk skepticisme, erkendelsesteoretisk relativisme, fænomenalisme, materialisme og socialkonstruktivisme.

Favrholdt arbejdede med disse tanker på et tidspunkt, hvor den sprogbaserede anglo-amerikanske filosofi, som også kaldes ”analytisk filosofi”, var på vej ind i en ny fase. Igennem 1950’erne havde man i det, der kaldes ”Ordinary Language Philosophy” arbejdet med detailanalyser af dagligsproglige begreber og havde undgået generel teoridannelse – dette var en reaktion på den logiske positivismes dogmatiske simplifikationer og overgeneralisationer i den foregående generation. I slutningen af

1950'erne var man imidlertid nået frem til, at man godt kunne filosofere systematisk på baggrund af analyser af dagligsproget. Men Favrhholdts tænkning havde altså en særlig inspiration, nemlig arven fra Bohr, og der er derfor vigtige forskelle imellem Favrhholdts tilgang og den, som samtidig var ved at vokse frem internationalt – og som Favrhholdt selvfølgelig fulgte nøje med i. Især er der i Favrhholdts filosofi mere fokus på at forstå betingelserne for intersubjektiv *kommunikation* end på ren begrebsanalyse. Dermed kombinerer tilgangen en semantisk og en pragmatisk synsmåde, hvilket også fremgår af, at handlingsbegrebet inddrages som centralt, i opposition til den typiske opfattelse af erkendelsen i analytisk filosofi, hvor mennesket ofte fremstilles som en blot tilskuer til verdens hændelser.

En anden væsentlig forskel er Favrhholdts understregning af, at disse fundamentale træk ved kommunikation afspejler virkeligheden i lige så høj grad, som de afspejler sproget – derfor kunne sprogreglerne som nævnt tidligere også formuleres som meget generelle udsagn om virkeligheden, ikke blot som regler for den indbyrdes sammenhæng imellem begreber. På dette punkt står Favrhholdts tænkning i kontrast til den samtidige sprogfilosofi, der ville se oprindelsen af alle sådanne træk i sproget alene.

Denne tilgang udgør et distinkt dansk bidrag til den moderne sprogbaseerede filosofi, og den blev i en nylig dansk filosofisk doktorafhandling fra Syddansk Universitet betegnet ”Dansk transcendentalfilosofi”. Dette er en træffende karakteristik, for transcendentalfilosofi er netop betegnelsen for en argumentation, der søger at udlede nødvendige sandheder om virkeligheden ud fra tilsyneladende trivielle kendsgerninger om verden, som vi oplever den, og ud fra den måde, vi beskriver den på i dagligsproget. Favrhholdt var klart hovedskikkelsen i denne danske transcendentalfilosofiske retning.

Det skal nævnes, at selv om Favrhholdt som sagt havde arbejdet med disse tanker helt tilbage fra 1950'erne, blev de først fremlagt i en gennearbejdet udgave så sent som 1999 i bogen *Filosofisk Codex*, der må betegnes som Favrhholdts hovedværk. Forud for dette havde han bl.a. fremlagt dem i en lærebog, *Erkendelsesteori* fra 1994. *Codex*'ens sene fremkomst afspejler til dels, at Favrhholdt i en lang periode havde hænderne fulde med først at opbygge og dernæst lede det filosofiske institut i Odense. Det afspejler til dels også den omstændighed, at hans forståelse af Bohrs tænkning undergik en fordybelse i kraft af, at han redigerede et bind i serien af Bohrs samlede værker, en serie, der udgives af Elsevier. Det drejer sig om bind 10, udgivet i 1999, som indeholder Bohrs filosofiske skrifter.

Dette betyder selvfølgelig ikke, at Favrholdt ikke publicerede i den lange periode imellem disputatsen og *Codex*. Tværtimod publicerede han flittigt, og om en imponerende bredde af filosofiske emner. I perioden umiddelbart efter disputatsen skrev han en bog om kinesisk filosofi (*Kinesisk Filosofi*, 1971). Den blev i øvrigt genudgivet i 1996 med et interessant nyt afslutningskapitel, hvori Favrholdt diskuterede et problem, som har optaget videnskabshistorikere, nemlig hvorfor der ikke opstod videnskab i Kina, parallelt med eller måske endda før den fremkom i Europa.

Favrholdt skrev også en bog om Lenin som filosof, *Lenin – Hans filosofi og verdensanskuelse* (1978). Den er bemærkelsesværdig ved, at Favrholdt tager Lenin alvorligt som filosof, hvilket på ingen måde betyder, at han er ukritisk, tværtimod, men netop at han tager ham alvorligt nok til at finde det værd at kritisere ham filosofisk. Favrholdt har tydeligvis ikke megen sympati for den politiske revolution, som Lenin iværksatte, men hans bog er på ingen måde et ideologisk angreb; den nøjes afslutningsvis med at kritisere de samtidige filosoffer og ideologer, som havde ophøjet alle Lenins filosofiske teser til åbenbarede sandheder.

Favrholdt udgav tillige i 1968 en bog med titlen *Filosofi og samfund*, hvori han diskuterede filosofiens rolle i samfundet, og bogen vakte en del opmærksomhed.

De tre her nævnte værker var alle populære i den betydning, at de henvendte sig til den almindelige læser. Men de standpunkter, der blev fremført, var typisk ikke populære i betydningen, at de fulgte tidsånden, som Favrholdt ofte med flid og forkærlighed talte midt imod. Det skal noteres, at Favrholdt også i sine senere mere teoretiske arbejder, såsom *Codex*'en, understregede, at de tanker, der blev udtrykt, ikke kun havde interesse for specialister, men havde bredere samfundsmæssige konsekvenser.

Filosofisk Codex fra 1999 blev indledning til en sen periode, som nok var den mest produktive i karrieren. Favrholdt udgav i 2000 en bog om æstetik, *Æstetik og Filosofi – Seks Essays*, hvori han atter kritiserede sin gamle yndlingsmodstander, relativismen og dens moderne udgave, socialkonstruktivismen. Inden for æstetisk teori går denne under navnet ”institutionsteorien”, dvs. den teori, at spørgsmålet om, hvad der er kunst, herunder god kunst, er et spørgsmål om, hvad vi konventionelt bliver enige om inden for den samfundsmæssige institution, der hedder ”kunst”. Således kan vi ophæve en så prosaisk genstand som et urinal til kunst (Duchamps’ berømte ”readymade”) ved simpelthen at behandle den på en bestemt måde, nemlig ved at anbringe den på en piedestal og betragte den med den særlige ærbødighed, som

ligger i kunstinstitutionen. Heroverfor fremfører Favrholdt et absolut kunstbegreb. Det er defineret ved at antal træk, som kan forefindes i forskellige grader; derfor foretrækker Favrholdt at kalde dem ”parametre”. Blandt disse parametre findes ”integration”, dvs. samspillet af delene til en helhed, det æstetisk-skønne, idémæssigt indhold, emotionel appel og et ”uudsigeligt budskab”, dvs. et budskab, som ikke kan udtrykkes på anden måde end netop igennem et kunstnerisk medium.

Favrholdt var nok den sidste danske filosof, der vovede at tage en hel række af de store spørgsmål op. Han tog afstand fra den professionalisme, der præger moderne akademia, hvor vi alle sammen ved stadig mere om stadig mindre, og hvor vi fortrinsvis henvender os til en lille kreds af indforståede fagfæller. Favrholdt havde et stort ønske om og talent for formidling, som hos ham gik op i en højere enhed med en umiskendelig aristokratisk og elitistisk holdning til filosofien.

David Favrholdt vil blive savnet i dansk filosofi.

Ære være hans minde.